

СУЧАСНІ МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава)

Для наукового професійного дослідження повсякденної життєдіяльності, взаємопов'язаної зі станом здоров'я населення, соціал-гігієністи застосовують досягнення наукової ідеології системних досліджень [3].

Методи соціальної медицини:

1. Епідеміологічний.

2. Статистичний метод – вивчає кількісні характеристики здоров'я населення, розвитку системи охорони здоров'я населення, визначає вплив на них соціально-економічних факторів, а також обґрунтовує використання статистичних методів для обробки та аналізу результатів лабораторних і клінічних досліджень [1]. Відповідно включає: статистику здоров'я населення, статистику охорони здоров'я та статистику клінічну.

3. Історичний – дозволяє досліджувати еволюцію явищ, які вивчаються, порівнювати і прогнозувати.

4. Експериментальний – за його допомогою апробуються нові форми медичного обслуговування, нові типи закладів охорони здоров'я.

5. Експертних оцінок – застосовується при вивченні якості та результативності медичної допомоги.

6. Соціологічний – спосіб отримання соціологічної інформації, засобом предметно-практичного перетворення об'єкта згідно з гіпотезою, у контрольованих та керованих умовах.

7. Моделювання – це метод дослідження явищ і процесів, що ґрунтуються на заміні конкретного об'єкта досліджень (оригіналу) іншим, подібним до нього (моделлю).

8. Системний аналіз і підхід – методологія комплексного вивчення системи [1, 4, 5].

Статистика – суспільна наука, що вивчає кількісну сторону масових суспільних явищ у нерозривному зв'язку з їхніми якісними особливостями. Саме розмаїтістю якісних особливостей пояснюється те, що для кількісного опису явищ використовується велика кількість різноманітних статистичних величин. Статистика встановлює відповідність між ідеальним світом і уявленням про реальний світ. Статистика розвивається як єдина наука, в котрій розвиток кожної з її галузей сприяє розвитку статистики в цілому [1, 4].

Щоб чіткіше окреслити місце і роль статистичних методів у розв'язуванні проблем медицини та охорони здоров'я, відмітимо епідеміологічний метод дослідження.

Основна мета епідеміології полягає у вивченні закономірностей виникнення хвороб у населення, яке протягом життя підлягало дії численних факторів і обставин, низка з яких має важливе етіологічне значення. На відміну від клінічних чи лабораторних досліджень, що дають змогу визначити характер та особливості порушення здоров'я, епідеміологічне спостереження використовує ретельно сплановані стратегії пошуку для вивчення етіології захворювання [1, 3, 5, 6].

Епідеміологічний метод – це сукупність методичних прийомів, за допомогою яких вивчаються причини, умови (чинники ризику), механізми формування захворюваності серед населення (сукупного, за групами, територіями та у часі) з метою обґрунтування заходів профілактики й оцінювання їх ефективності [1, 3, 5].

Структура епідеміологічного методу:

- дескриптивні прийоми;
- аналітичні прийоми.

Мета дескриптивного методу (з англ. description – опис, описово-оціночні, описова епідеміологія) – це вивчення:

1. поширеності захворювань;
2. інших характеристик здоров'я популяції;
3. встановлення факторів, з якими порушення, можливо, пов'язані:

- за територіями (де виникає);
- групами ризику (хто хворіє);
- часом (коли виникає).

Мета аналітичної епідеміології полягає в оцінці гіпотез про чинники ризику; визначенні напрямків профілактики у відповідності до чинників ризику [3, 6].

Плани дослідження у аналітичній епідеміології:

- 1) Випадок-контроль.
- 2) Когортні дослідження.

Випадок-контроль.

Найпростіший вид дослідження за планом «випадок-контроль» наведений в **таблиці 1**, яка забезпечує корисну схему зведення даних. Наприклад, для перевірки гіпотези «штучне вигодовування немовлят спричиняє мікрогенію» за планом «випадок-контроль» спостереження починається з формування групи осіб, що хворіють на цю патологію (a+c) і групи співставленого за основними ознаками контролю (b+d). Наступним кроком є дослідження представників обох груп стосовно штучного вигодовування у минулому (до моменту виникнення хвороби). Якщо поширеність штучного вигодовування a/

Таблиця 1

Основна схема «Випадок-контроль»

Підозрюваний фактор (штучне вигодовування)	Випадки (є мікрогенія)	Контроль (немає мікрогенії)
Присутній (є штучне вигодовування)	a	b
Відсутність факторів (відсутнє штучне вигодовування)	c	d

(a+c), більша у представників дослідної групи, ніж в контролі, говорять про наявність асоціації, тобто зв'язку між штучним вигодовуванням та мікрогенією (табл. 1).

Характерні риси плану «Випадок- контроль»:

1. Причина і її наслідок виникли перед початком спостереження.

2. Вивчення проводиться у напрямку від наслідку до причини.

3. Для прийняття чи відхилення гіпотези використовується контрольна група [6].

Когортні дослідження.

- Когорта – група осіб, які характеризуються спільними рисами чи експозицією протягом певного проміжку часу.

- Когорта (лат. cohors, букв. «відгороджене місце») [1].

Характерні риси плану «Когортних досліджень»:

1. Когорти визначаються перед виникненням захворювання, що підлягає вивченню.

2. Дослідна група підлягає динамічному спостереженню протягом певного періоду часу для визначення частоти виникнення хвороби серед її представників.

3. Спостереження спрямоване від причини до наслідку [1, 6].

Тобто, в когортних дослідженнях до початку спостереження мала місце лише експозиція, а захворювання ще не виникло.

Основний план простого когортного дослідження наведено в таблиці 2. Починаємо дослідження з когорти a+b, яка підлягала експозиції специфічного фактора (штучне вигодовування), підозрюваного у зв'язку з виникненням хвороби (мікрогенія) і групи контролю c+d, що їй не підлягала. Перша відома як «дослідна когорта», друга – як «контрольна когорта» (табл. 2).

Після закінчення спостереження в обох групах визначають первинні рівні захворювання. Якщо результати свідчать, що первинний рівень у дослідній когорті a/a+b достовірно більший, ніж у контрольній, c/c+d, то гіпотеза про існування асоціації між хворобою (мікрогенія) і підозрюваним фактором (штучне вигодовування) підтверджується.

Найбільш конструктивним, методологічно і методично розробленим з напрямків системних досліджень, є системний аналіз, який є заключним етапом

Таблиця 2

Основний план когортних досліджень

Когорта	Хвороба		Всього
	Є	Немає	
З експозицією до підозрюваного етіологічного фактору (є штучне вигодовування)	a	b	a+b
Без експозиції до підозрюваного етіологічного фактору (відсутнє штучне вигодовування)	c	d	c+d

і проводиться на основі попередньо проведених підготовчих соціально-гігієнічних досліджень/

Системний аналіз – це науковий метод пізнання, який дає можливість установити структурні зв'язки між елементами системи [1, 5].

Система (грецька σύστημα – ціле, яке складається із частин; об'єднання) – кількість елементів, які знаходяться у відношеннях і зв'язках один з одним, і утворюють певну цілісність, єдність [1, 5].

Таким чином, застосування методів соціальної медицини є послідовний і копіткий процес, який базується на вивченні поширеності та причинності того чи іншого явища, що дозволяє перевірити ту чи іншу гіпотезу, дати відповідь на питання і сформулювати інші питання. В сучасній науковій діяльності надзвичайно важливим є застосування різних методів соціальної медицини. Ці методи є універсальними інструментами, які дозволяють вивчати різноманітну соціально-медичну інформацію, виявляти закономірності та тенденції суспільних і медичних процесів, давати їм кількісну оцінку в безперервному зв'язку з якісною визначеністю явищ.

Література

1. Герасименко С. С. Статистика / С. С. Герасименко, А. В. Головач, А. М. Єріна, А. М. Козирев. – К. : КНЕУ, 2000. – 467 с.
2. Заболотько В. М. Медична статистика : Зб. нормат. док. / В. М. Заболотько. – К. : МНІАЦ медичної статистики, 2006. – 460 с.
3. Кочін І. В. Сучасна парадигма соціально-гігієнічних досліджень повсякденної життєдіяльності та стану здоров'я населення / І. В. Кочін // Східноєвропейській журнал громадського здоров'я. – 2012. – №2-3 (18-19). – С. 174-182.
4. Методи соціальної медицини / [О. М. Очередыко, О. Г. Процек, Л. В. Мороз та ін.]; За ред. О. М. Очередыка. – Вінниця : Теза, 2007. – 411 с.
5. Приходський О. О. Управління охороною здоров'я (вступ до теорій, концептів, технологій) / О. О. Приходський, Л. М. Морарь, А. О. Голяченко. – Тернопіль : Лілея, 2001. – 65 с.
6. Сергиенко В. И. Математическая статистика в клинических исследованиях / В. И. Сергиенко, И. Б. Бондарева. – М. : Издательская группа «ГЭОТАР-Медиа», 2006. – 303 с.

УДК 614

СУЧАСНІ МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Лисак В. П., Голованова І. А., Ляхова Н. О.

Резюме. Представлені сучасні методи соціальної медицини, використання яких є важливою невід'ємною частиною будь-якого наукового дослідження. Підкреслені місце і роль різних методів соціальної медицини у розв'язуванні проблем клінічної медицини та охорони здоров'я.

Ключові слова: методи соціальної медицини, статистика, системний аналіз, епідеміологічне дослідження.

УДК 614

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ СОЦИАЛЬНОЙ МЕДИЦИНЫ В НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

Лысак В. П., Голованова И. А., Ляхова Н. А.

Резюме. Представлены современные методы социальной медицины, использование которых является важной неотъемлемой частью любого научного исследования. Подчеркнуты место и роль различных методов социальной медицины в решении проблем клинической медицины и здравоохранения, их научно-практическое значение.

Ключевые слова: методы социальной медицины, статистика, системный анализ, эпидемиологическое исследование.

UDC 614

Modern Methods of Social Medicine in Scientific Researches

Lysak V. P., Golovanova I. A., Lyakhova N. A.

Summary. The modern methods of social medicine present. It is important to use them for any scientific research. The place and role of various methods of social medicine are emphasized in the solution of problems of clinical medicine and health care, their scientific and practical value. .

Key words: methods of social medicine, statistics, systems analysis, epidemiological study.

Стаття надійшла 5. 03. 2013 р.

Рецензент – проф. Катрушов О. В.